

Menighet i bevegelse

TORE LAUGERUD ¹

Innledende merknader

Gud beveger seg hele tiden for å nå frem til mennesker. Han inkarnerte seg inn i en kultur og lærte dens mennesker og språk å kjenne. Han vandret om blant dem og levde sammen med dem i gråt og glede. Gjennom misjonsoppdraget har han tatt kirken inn i denne bevegelsen.

Hvordan beveger kirken seg for å nå frem til dagens mennesker? I hele den vestlige verden strever kirken med dette spørsmålet. Kirker i sør har mye å tilføre oss, bl.a. når det gjelder å leve nær Gud og mennesker, orientert mot hele menneskets behov og å stå fram med frimodighet. Ulike menighetsmodeller og kirkevekstprinsipper kan også vise oss konkrete nye måter å arbeide på. Men den grunnleggende utfordringen er at menighetene finner sin identitet og rolle i det nye samfunnet som tar form. Når måten vi gjorde det på før ikke fungerer lenger, må vi først stoppe opp og finne ut hvorfor.

Prosjektet Menighet i bevegelse er blitt til i Samarbeidsråd for menighet og misjon (SMM) og er et tre-årig samarbeidsprosjekt som retter seg mot menigheter, kirkelige utdanningsinstitusjoner, frivillige organisasjoner og økumeniske organer. Prosjektet har som målsetting å forstå mer om utfordringene ved å være kirke i vår tid. Det krever et fornyet arbeid med kirke- og misjonsforståelsen, men med et sterkere

fokus på empiri, kultur- og samfunnsanalyser enn vi har hatt til nå.

Denne artikkelen angir bakgrunnen og begrunnelsen for prosjektet ved å tegne opp en del overordnede betingelser for kirke og misjon før og nå og samtidig peke på noen nye muligheter. Vi ønsker at dette prosjektet munner ut i en forsterket bevegelse der menighetene ser det som en naturlig del av sin identitet - og finner konkrete veier til - å være misjonerende, i nærmiljøet og i hele verden.

Situasjonsbeskrivelse

Tidsskifte

Stadig står vi overfor endringer. Ofte kommer de hurtig og uventet og er betydelige i omfang og konsekvenser. Mange analytikere mener dette henger sammen med at vi står midt oppe i et omfattende tidsskifte som er så dyptgående at vi kan tale om et paradigmeskifte. I den norske teologiske debatten er dette begrepet bl.a. tatt i bruk innenfor missiologien, hvor det går tilbake til David Bosch's store bok *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission* (1991). Et paradigmeskifte kan defineres som et skifte i verdensbilde, tenkning og kultur og omfatter den totale sammenstillingen av tro, verdier, teknikker osv som deles av medlemmene i et gitt fellesskap. Bosch bygger på Hans Küngs oppdeling av kirke- og teologihistorien i seks hovedparadigmer. Han ser de aktuelle endringer i lys av at *det moderne opplysningsparadigmet*² i kristendommens historie er i ferd med å avløses av *det postmoderne, økumeniske paradigmet*.³

Overgangen fra ett paradigme til et annet skjer ikke brått, man snakker gjerne om en prosess som tar minst en generasjon. Å befinne seg i et paradigmeskifte er en smertefull prosess, en ny verden skal fødes. Vi kjenner overgangen bl.a. på at det vi pleide å gjøre ikke fungerer lenger. Vi konfronteres med problemstillinger vi ikke hadde drømt om for få år tilbake. Tradisjonelle arbeidsredskaper kan ikke brukes. Institusjoner og mennesker vi var vant til å tenke at hørte sammen, fjerner seg fra hverandre. Nye forhold etableres. Vår tilvante tenkning passer ikke lenger med det vi erfarer. Grunnleggende overbevisninger endres. Etablerte institusjoner brytes ned.

Norsk kirkedebatt synes i det store og hele, og sammenliknet med mange andre kirker, å ha kommet kort i erkjennelsen av hvor dyptgående endringene er. Det er behov for å intensivere analysen av hva den nye situasjonen innebærer. Hvordan skal vi svare på de nye utfordringene på en måte som er relevant i forhold til dagens mennesker og i overensstemmelse med essensen i den kristne tro og kirkens vesen og oppdrag? Vår tilkortkommethet synes bl.a. å henge sammen med styrken i vår folkekirkelige tradisjon og med langt på vei intakte statskirkelige rammebetingelser. Det er sterke følelsesmessige og psykologiske mekanismer knyttet til det å slippe taket i en gammel, kjent og trygg - og dertil privilegert - virkelighet. Også mange av kirkens institusjoner og frivillige organisasjoner har levd lenge på sterke kulturtradisjoner, tidligere tiders læresetninger og innarbeidede arbeidsmønstre. Det er derfor lett å forstå at hovedtendensen i norsk kirkedebatt til nå har vært tilbakeskuende og med et visst defensivt preg. Det er en overgripende og felles kirkelig utfordring å bringe kirken ut av dens reaksjonsmønster og over i et mer proaktivt handlingsmønster. Utfordringen gjelder både kirkens teologi og dens praksis.

For kirken er det viktig å erkjenne at utfordringen i denne som i alle overgangstider, først og fremst er av åndelig karakter. Kirken kalles til sine kilder: ordet, sakramentene og bønne. En fornyelse av livet ved kildene vil med nødvendighet få både teologiske og organisatoriske konsekvenser. Midt i det omskiftelige kalles kirken til å bekjenne troen på en Gud som har alle tider i sin hånd (Salme 31, 16), og på en Herre som har gått foran og kjenner den ukjente fremtid - og ønsker å lede oss inn i den.

Samfunnsmessige aspekter

Vi opplever en omfattende sekularisering av samfunnet. Med sekularisering mener vi ulike sider av moderniseringen som bl.a. pluralisering, differensiering, individualisering, privatisering og rasjonalisering. Sekulariseringen innebærer at kirken settes på sidelinjen i det offentlige rom. Det medvirker til at mange ikke lenger ser mening i tilværelsen, noe som får følger for hele samfunnet. Til moderniseringsprosessene hører et

erkjennelsesteoretisk skifte; den absolutte sannhet finnes ikke lenger – sannhet er det som er sant for noen.

Pluraliseringen innebærer bl.a. at kirken ikke lenger henvender seg inn i et kulturelt og religiøst enhetsamfunn, men framtrer mer og mer som et trossamfunn ved siden av mange andre tros- og livssynsamfunn; kristne, blandingsreligiøse og ikke-kristne. Det kirkelig oppnevnte kirke-stat utvalget svarer på denne utfordringen ved å foreslå endrede relasjoner mellom staten og Den norske kirke, hovedsakelig begrunnet i religionsfrihetsargumentet. I dette ligger bl.a. at de ulike tros- og livssynsamfunn skal likebehandles og at deres frihet respekteres. Hvis det skjer, vil det omskape evangelieformidlingens rom i vårt samfunn og føre til at kirken på nytt må gjennomtenke sitt vesen og sitt oppdrag.

Også innad i kirken øker mangfoldet gjennom ulike grupperinger, kulturer og teologiske synspunkter. Det setter kirkens enhet på prøve og utfordrer samtidig dens evne til å utvikle samvirke og en felles kultur.

Differensieringen av samfunnet betyr at ulike sektorer selv-tendiggjør seg i forhold til hverandre. Dette fører i retning av en stadig sterkere profesjonalisering med tilhørende kompetansestrid mellom profesjonene. Frivillig arbeid tillegges mindre verdi, og frivillige krefter skvises av en tiltagende tid-sklemme. Profesjonaliseringen og differensieringen utgjør trolig en av kirkens største utfordringer. Utfordringen kan ikke begrenses til å utløse og organisere en ny frivillighet. Utfordringen er en omfattende snuoperasjon og innbefatter en mentalitetsendring av åndelig karakter der den enkelte døpte og troende blir sett på, og ser på seg selv, som ansvarlig for å bygge menigheten. (Jf Helge Hernes: *Folket og byrdene*, Genesis forlag 2002.)

På tros- og livssynsarenaen innebærer *privatiseringen* at privat og individuell religiøsitet i stigende grad avløser institusjonell religiøsitet. En side ved dette er at religion frigjøres fra autoriteter og "demokratiseres". Enkeltmennesker står selvbevisst frem med "sin tro". En annen side ved svekkelsen av den institusjonelle religiøsiteten er at stadig færre "kjøper pakketurer helt fram" med en bestemt organisasjon eller menighet/kirkesamfunn, men heller foretrekker «interrail», hvor en stiger av og på underveis. Reisene og vandringene i det åndelige og livssynsmessige landskapet finner i økende

grad sted mellom ulike religiøse og åndelige retninger og tradisjoner. Det er i Norge få som konverterer, men mange fremstår som "multireligiøse aktører". Termen er utviklet av religionshistorikerne Ingvild Gilhus og Lisbeth Mikaelsson ved Universitetet i Bergen og sikter til at mange tar til seg av en rekke frittflytende idéer, fortellinger, bilder og terapier på et løst organisert eller ikke-organisert ny-åndelig marked. (Se Gilhus/Mikaelsson: "Multireligiøse aktører og kulturens refortrylling" i *Sosiologi i dag* 2/2000.) Det er disse "grenseløse" som går på alternativmesser, tror på astrologi og sjelevandring og fascineres av buddhisme og yoga, som regel uten å melde seg ut av kirken. For noen synes vandringene i de ulike deler av livssynslandskapet å være knyttet til ulike perioder eller faser av livet. For andre kan det være snakk om at noen av deres religiøse behov, ikke minst hverdagsbehovene, dekkes utenfor kirken, mens de vender seg til kirken for å få dekket behovet for markeringer av de store anledninger i livet.

Flere forskningsrapporter i den senere tid har dokumentert at eksperimentering og grenseløs blanding av ulike religiøse forestillinger er et utbredt fenomen innen ungdomskulturen. Mye tyder imidlertid på at dette også er et mer allment utviklingstrekk. Folkereligiøsiteten endrer gradvis karakter til å bli en del av en altomfattende konsumkultur. (Se Leif G. Engedal (red.): *Troen er løs. Bidrag til belysning av forholdet mellom folkereligiøsitet, nyreligiøsitet og kristen tro*, Tapir 2000.)

Mange mener at den omfattende sekulariseringen av samfunnet særlig i de siste ti-årene har utløst en reaksjon i form av en ny religiøsitet eller åndelighet som ytrer seg på *kultur- og individplanet*. For kirken, som et lokalt og globalt fellesskap grunnlagt på Guds inngrep i historien slik det bevitnes i Skriften, er det en stor og vanskelig utfordring å møte den nye åndeligheten som gjerne fremstår som individualistisk og frihetlig, antidogmatisk, alt-tolererende og synkretistisk. Hertil kommer at religion ikke lenger oppfattes primært som frelsessystemer, men heller i kategorier av innsikt og selvutvikling. Pdas. skaper den tiltagende åndeligheten et større rom for tilværelsens åndelige dimensjon, noe som stimulerer kirken til å grave videre etter uoppdagede skatter og dypere dimensjoner i dens egne kilder. (Se *Kirken i møte*

med den åndelige lengsel i vår tid, Kirkerådet 1999.) Gjennom dette skapes det muligheter for mennesker både i kirkens midte og i dens randsoner til å erfare en ny relevans i møte med Bibelens budskap. Særlige utfordringer er knyttet til den kristne frelsesforståelse og antropologi.

Kirkelige aspekter

For kirken, som for andre tros- og livssynsamfunn, innebærer de samfunnsmessige endringene at den i økende grad må forstå seg som stående i en misjonssituasjon i Norge. En indikator på dette er at de klassiske missiologiske utfordringene knyttet til religionsteologi og religionsmøtet, evangelium og kultur, rykker inn i sentrum av teologien og kirkelivet. Dette var tidligere marginalinteresser avgrenset til misjonsorganisasjonene. Endringene betyr ikke nødvendigvis at den tradisjonelle folkekirkeligheten bryter sammen, men at den i stadig større deler av vår mangeslungne lokale kirkelige virkelighet mister sin selvsagte karakter. Den må velges og aktivt bevares.

Pluraliseringen er en viktig forutsetning for den økumeniske bevegelse. Når den kirkelige situasjonen blir sterkt sammensatt og oppsplittet, møter mange flere splittelsen som et problem. Dette øker behovet for samling. Samlingsbestrebelse og grunnleggende teologisk arbeid innenfor økumenikk har for alvor båret frukter i vår tid. Etterhvert som det økumeniske arbeidet har tatt form, har man blitt mer bevisst på å ta vare på mangfoldet i enhetsbestrebelsene. Den norske kirkes inngåelse av Porvoo-avtalen med anglikanske kirker, "Nådens fellesskap" med Metodistkirken og Leuenbergavtalen med reformerte kirker, vil langsomt endre rammebetingelsene for kirkens virke. Det samme gjelder dannelsen av Norges kristne råd, som har skapt en ny plattform for kontakt, samarbeid og samvirke mellom den lutherske majoritetskirken, frikirkene og andre kirkesamfunn i Norge.

Parallelt med dette har Den norske kirke i etterkrigstiden gjennomført sin mest omfattende endringsprosess i kirke- og menighetsstruktur siden reformasjonstiden. Stikkord er overgangen fra embetskirke til råds- og stabskirke. Endringene har skjedd i tilknytning til en reformprosess med en langsom og gradvis overføring av makt fra statlige til kirkelige organer. Samtidig med oppbygging av den kirkelige rådsstrukturen har vi fått nye stillingskategorier og aktiviteter i

lokalmenighetens regi. Disse stillingene og aktivitetene har stor likhet med det stillings- og aktivitetsmønster som i de siste 150 år ble utviklet av de frivillige organisasjonene. De avviker imidlertid fra disse ved ofte å ha en større lokal nærhet, men også ved at de mangler noe av den sterke basis og tilhørighet til en større helhet og det fellesskap som organisasjonene gir.

Oppbyggingen av råds- og stabskirken har skapt en ny menighetstype, *arbeidskirkemenigheten*, som har etablert seg ved siden av den klassiske *folkekirkemenigheten* og den *bedehusnære* menighetstypen med 150-årige røtter i vårt land. (Se Harald Hegstad: *Folkekirke og trosfellesskap*, KIFO-perspektiv nr.1 1996.) Arbeidskirketypen representerer det klart sterkeste utviklingstrekket. Alle nye menigheter etableres i dag som arbeidskirker, og mange folkekirke-menigheter og menigheter av bedehusnær type antar etter hvert flere av arbeidskirkemenighetens trekk. En viktig drivkraft i denne utviklingen er endringer i de lokale kulturene skapt gjennom tilflytting.

For indremisjonsorganisasjonene betyr endringene i folkerelegiøsitet bl.a. at Ludvig Hopes gamle modell om statskirken som et stillas organisasjonene kunne stå på i sitt evangeliserende arbeid, mister sin bærekraft. Organisasjonene kan ikke lenger forutsette en folkekristendom som en foreliggende faktor de kan bygge videre på, men må forholde seg til en stadig mer fristilt og oppblandet folkerelegiøsitet som rammebetingelser for sitt arbeid.

En viktig lokal side ved det kirkelige tidsskiftet mange steder er at modellen av Den norske kirke som en ellipse med to brennpunkter: kirken og bedehuset, langsomt avvikles. Avviklingen ytrer seg blant annet i at arbeidskirkemenigheten utbygger sin virksomhet på stadig flere områder som tradisjonelt har vært drevet av bedehuset. Og mange levende bedehus etablerer virksomhet der kirken tidligere var enerådende gjennom utviklingen av menighetsliknende fellesskap. Denne bevegelsen synes primært å være uttrykk for sosiologiske endringer - stadig flere ønsker pga. økende tidspress og andre faktorer å ha "alt på ett sted", men suppleres og kompliseres ofte av andre faktorer som f.eks. kulturell fremmedgjøring og/eller kritikk av sider ved kirkens virksomhet. Kritikken går

særlig på stiv styringsstruktur eller uavklarte lærespørsmål.

Ellipsemodellens avvikling innebærer at Den norske kirkes og de frivillige organisasjonenes strukturer langsomt utvikles fra å være klare tverrstrukturer til, på stadig flere områder, å bli parallellstrukturer. Dette utfordrer strukturene, men gir samtidig nye muligheter til å utvikle dynamiske samvirkeprosesser. Samarbeidsråd for menighet og misjon er et eksempel på og en modell for et slikt samvirke. Et annet eksempel er den nye kirkelige ungdomssatsningen i samarbeid med en rekke frivillige organisasjoner.

Det er imidlertid først når vi spenner opp det globale kartet at vi blir i stand til å gripe dybden i det kirkelige tidsskiftet. Den utviklingen vi har tegnet noen konturer av i Norge er del av et verdensvidt bilde. *Corpus Christianum*, idéen om en enhet av stat, religion og kultur som overbygning over kirkens arbeid, har mistet sin posisjon. I nøye sammenheng med dette har kolonialisering og imperialisme som ytre rammeverk for kirkens geografiske ekspansjon nådd sitt sluttpunkt. Sammenbruddet av disse to faktorer bringer til avslutning en kirkeæra som på sett og vis har vart siden rikskirkens tilblivelse på 300-tallet. Å skulle drive sin virksomhet uten *corpus Christianum* som ideologisk overbygning og materiell rammefaktor, å skulle utbre troen uten støtte gjennom "kristne lands" maktinnflytelse og maktutøvelse er en formidabel omstillingsprosess og utfordring som ikke minst Europas kirker og misjonsorganisasjoner står midt oppe i og leter etter grepene til, lokalt og globalt. En ikke mindre utfordring er det å videreføre på en annerledes måte, i en ny situasjon, de verdiene som ligger i kirkens allmennhet og verdensvide fellesskap. Et viktig perspektiv er at avkledningen av kirkens ytre makt på sikt vil endre evangelieformidlingens rom. Det vil skapes nye muligheter både lokalt og globalt for at mennesker hører og opplever evangeliet som "godt nytt" i deres liv.

En annen side av det nye globale bildet er at kristendommen for første gang i sin historie fremstår som en universell religion, preget av et stadig større mangfold av ulike kontekstuelle ytringsformer. Samtidig utbres fellesstrekk på en nye måte ved at kirker i sør og øst gjennom økende utveksling snapper opp f.eks. vestlige sanger. Ved overgangen til et nytt årtusen har det funnet sted et bemerkelsesverdig skifte av tyngdepunkt fra nord og vest til sør og øst. Kristen tro har i dag sitt

tallmessige tyngdepunkt i "totredjedelsverdenen", og kirkene i «sør» har lenge økt sin tyngde og innflytelse som premissleverandører for den verdensvide kirkes misjon og diakoni, gudstjenestefeiring, sang og musikk, spiritualitet og teologi. Å lytte til og åpne seg for impulsene og inspirasjonen fra den verdensvide kirke, særlig fra kirkene i sør, er en viktig utfordring for lokalmenighetene og for hele vår kirke.

For ytre misjonsorganisasjonene innebærer utviklingen at den tradisjonelle geografiske misjonsmodellen fra nord og vest til sør og øst bryter sammen. Misjon blir kirkens bevegelse til verden med evangeliet - gjennom dialog og proklamasjon, nærvær og diakoni - alle steder. Det organisasjonsmessige svaret på dette er å utvikle seg i retning av å bli en aktør i et internasjonalt nettverk av partnerkirker og -organisasjoner som gjensidig støtter hverandre i utøvelsen av kirkens grenseløse misjonsoppdrag - lokalt og globalt.

Den lokale menighet i sentrum for oppmerksomheten.

Et markant utviklingstrekk innenfor både kirke- og misjonsforståelsen er en økende oppmerksomhet mot *den lokale menighet*. Dette framstår som et felles trekk innenfor økumenisk, evangelikal og katolsk misjonstenkning.

På katolsk mark står dette i sammenheng med den ekklesiologiske reorienteringen gjennom Det annet Vatikankonsil (1962-65). Gjennom de regionale bispekonferansenes økte betydning ble det bl.a. skapt rom for frigjøringsteologiens oppkomst. Denne kjennetegnes bl.a. av at de lokale menighetene (basismenighetene) gjøres til primære bærere av Guds misjon. Fra katolsk frigjøringsteologi går det sterke impulser til økumenisk misjonstenkning.

Innenfor Kirkenes Verdensråd ble det på 60-tallet startet en studieprosess om *The Missionary Structure of the Congregation*. Dette var uttrykk for en økende bevisstgjøring i medlemskirkene over at "en av hovedhindringene i kirkens utførelse av sitt evangeliske kall ligger i den lokale menighets tradisjonelle struktur" (*The New Dehli report*, Association Press 1962, s. 189-190). Menighetsformene med hensyn til gudstjenesteliv, diakoni, forkynnelse, undervisning og styreform ble satt på dagsorden med spørsmål om hvordan de kan tjene Guds misjonerende hensikt og handling. Det ble under-

streket at alle kirkestrukturer, også den lokale menighet og det lokale sokn, er tidsbegrensete og ingen er strengt mønstergyldige. Nye former for misjonerende nærvær ble utviklet, f.eks. i husmenigheter og industrisamfunn. Dette arbeidet med å bevisstgjøre om og utvikle nye former for den lokale menighets misjon, ble imidlertid delvis avsporet gjennom et gjennomslag for en radikal forståelse av Guds misjon som verdens humanisering i Kristus, i årene før og etter KVs generalforsamling i Uppsala (1968).

Anliggendet ble imidlertid ført videre gjennom den evangelikale misjonstenkningen. Allerede pionerkongressen i Wheaton 1966 slo fast at den lokale menighet er hovedansvarlig for misjon og evangelieforkynnelse i sitt område, og at menighetsgrunnlegging har prioritet blant misjonens mange oppgaver. Den nye vektleggingen av den lokale menighet i den evangeliske misjonstenkningen har sammenheng med innflytelsen fra kirkeveksttenkningen, som utgikk fra Fuller Theological Seminary i California, USA. Denne tenkningen ser misjonens primære oppgave som kirkevekst, forstått både som en multiplikasjon av antall menigheter og som en stadig vekst i de eksisterende.

Kirkevekst har vært under intens debatt og utvikling innenfor den evangelikale misjonsbevegelsen og fungerer i dag som samlebetegnelse for en rekke ulike initiativ, metoder og tiltak. Disse initiativene er ofte organisert innenfor rammen av tverrkirkelige nettverk som f.eks. DAWN (Dicipling A Whole Nation, med menighetsplanting), Alpha-Norge (med erfaringsorienterte og relasjonsbyggende kurs i kristen tro), Willow-Creek (med utvikling av menighetsmodeller for kirkefremmede) og Forum for Naturlig Kirkevekst (med menighetsevaluering med tanke på å utnytte det "naturlige" vekstpotensialet som ligger i den enkelte menighet). Innenfor Den norske kirke har kirkevekstprinsipper blitt lagt til grunn for tiltak innen bispedømmer, prostier og lokalmenigheter, særlig på sør- og vestlandet.

Den evangelikale misjonsbevegelsens understrekning av den lokale menighet som hovedredskapet for verdens evangelisering, og menigheten som helhet som bærer av misjonsoppdraget, står ikke i motsetning til det å ha særlige misjonsstrukturer ved siden av menighetsstrukturen i kirkene. Tvert i mot har mange med fornyet kraft understreket nød-

vendigheten av dette, siden Ralph Winthers foredrag under Lausannekonferansen i 1974. Winther hevdet at kirken må ha to likeverdige strukturer for effektivt å kunne utføre sitt arbeid i forløsningens tjeneste: den mer statiske menighetsstrukturen (modalities) og den mer dynamiske misjonsstrukturen (sodalities). Gjennom den protestantiske reformasjonen tapte kirken sin sodalitätsstruktur (munkevesenet) og ble derfor inaktiv i forhold til misjon. På skandinavisk mark har Winthers tenkning en parallell bl.a. i Johannes Aagaards skjelning mellom Peters søyleapostolat og Paulus' vandreapostolat ("7 teser om misjon", *Nordisk Missionstidsskrift* 1985). I Norge har den samfunnsmessige og kirkelige utviklingen fremkalt en ny modell for samvirke mellom strukturene ved at lokalmenigheter støtter prosjekter og misjonsoppgaver i regi av misjonsorganisasjonene. (Se Harald Hegstad og Tore Laugerud: *Brennende hjerter eller misjonerende menigheter?* KIFO Rapport Nr. 16 2002.)

Innenfor missiologien, både på økumenisk og evangelikal side, er det økende kontakt og interesse for de ortodokse kirker og deres misjonsforståelse. I et historisk perspektiv har den ortodokse kirke bredt seg gjennom en rekke betydningsfulle misjonær-skikkelser. Ortodoks misjonstenkning er imidlertid ikke primært orientert mot å "gå ut", men mot kirkens gudstjeneste som sentrum og utgangspunkt. Gjennom det liturgiske liv stråler nådens lys fram og tiltrekker de som lever i mørke. Den gudstjenestefeirende menighet ses på som en misjonsbegivenhet. Mange menigheter har stilt seg åpen for denne tenkningen, og videreutviklet den, bl.a. gjennom gudstjenester for søkende (Tomasmessen) og gjennom å invitere mennesker, gjerne på tvers av religionsgrensene, inn i "det åpne, Hellige rom" (Emmausarbeidet). Det er også en del av bildet at ortodokse kirker i deler av Øst-Europa viser interesse for protestantisk misjonstenkning og -institusjoner, bl.a. med utgangspunkt i den økende innflytelsen fra nyreligiøse bevegelser.

At den lokale menighet er satt i sentrum av oppmerksomheten innebærer at den har kommet under et betydelig press. Antall oppgaver den skal løse har vært radikalt økende. Samtidig erfarer mange at den foreliggende menighetsvirkeligheten ikke fungerer i forhold til de krav og forventninger som stilles. Situasjonen fører både til utmattelse og utbrenthet, men også til leting etter en ny måte å være menighet på.

Trolig må kirken gå en lang vei før den ser svarene på de store utfordringene vi står overfor. Det er imidlertid viktig å spørre etter hvilke ledetråder som fører videre – og gripe disse.

”Misjonerende menigheter”

En sentral ledetråd er etter vår vurdering kirkens misjonerende vesen og virke. Dette er uttrykt i DNKs formålsbestemmelse: å være ”en bekjennende, *misjonerende*, tjene og åpen folkekirke”. Vår teologi og kirkedebatt har imidlertid reflektert påfallende lite over hva det vil si å være en misjonerende kirke sett i relasjon til de lokale kontekstene menighetene fremtrer i. Internasjonalt har dette vært en hovedsak innenfor nettverkene ”Gospel and our Culture” og ”The Christian Mission and Modern Culture”, som begge hører hjemme i arven etter Lesslie Newbigin, en engelsk teolog som for alvor stilte spørsmålet om hva det betyr å være (majoritets)kirke i Europa i en sekularisert kultursituasjon.

Konseptet ”missional church” eller ”misjonerende menigheter” må ikke høres ut fra det tradisjonelle misjonssparadigmet. I en konstantinsk tid og kirkemodell reduseres misjon til et tillegg som noen kjenner et særlig kall i forhold til – især i forhold til udøpte som lever langt borte. Derfor opplever vi stadig at misjon i høy grad er et uttrykk som er knyttet til spesielle misjonsbevegelser og ikke har hjemsted i kirken med sentral teologisk tyngde og praktisk omsetning. Misjon i denne betydningen er fremdeles nødvendig og viktig, men det er både teologisk og praktisk sett utilstrekkelig.

Konseptet ”misjonerende menigheter” prøver å fange opp den gamle sannheten at misjon er en del av kirkens *essè*. I selve kirkens gener ligger det misjonerende, og enhver ekklesiologisk refleksjon og kirkelig praksis som ikke har dette utgangspunktet vil bli avsporet og komme til å handle om noe annet enn å være kirke. Misjon kan derfor ikke reduseres til oppgave, men handler på grunnleggende vis om natur, en natur som vokser ut av Guds misjon. Når vi taler om det misjonerende, taler vi om Guds vesen; den Gud hvis vesen det er ”å gå innenfra-ut” for å frelse den verden han har skapt. Gjennom misjonsoppdraget sendes kirken ut, til å være og virke i den samme bevegelsen. Misjon er derfor både natur, oppdrag og det konkrete vitnesbyrdet kirken avlegger om Guds fel-

lesskapssøkende, forsonende og helende kjærlighet i Kristus, gjennom sitt nærvær, sine ord og sine handlinger. En misjonal forståelse streber etter å se hva Guds misjon – og dermed det å være kirke – betyr midt i vår verden i endring. Og den søker å skape teologi, spiritualitet, strukturer og ordninger som baner vei for misjonerende væren og virken lokalt og globalt.

Kirken må bevisstgjøres om de verdier den forvalter i den folkekirkelige tradisjonen; både verdien av en riksdekkende kirke som når frem til alle mennesker med sin tjeneste, og verdien av en kirke som gir den enkelte døpte rom til å være og vokse med sin grad av trostilslutning. Det synes imidlertid å være en nødvendig forutsetning for en fremtidsrettet kirketenking at man frigjør seg fra det uklare folkekirkelig begrepet som hovedtema i kirkedebatten, og i sterkere grad retter fokus mot de kvalifiserende adjektivene i vår kirkes formålsbestemmelse: "bekjennende, misjonerende, åpen..." De samfunnsmessige forutsetningene for en kirke som vil romme alle er ikke lenger til stede.

Hovedspørsmålet for kirken i den nye virkeligheten som blir til er hvordan den kan fremtre som et grenseoverskridende, misjonerende – og samtidig åpent – fellesskap av mennesker som lever ved og demonstrerer evangeliet gjennom væren, ord og handling – lokalt og globalt.

Tore Laugerud, f. 1950, cand. theol. MF 1975. Misjonsprest for NMS på Madagaskar 1977-88, NMS Oslo krets 1988-94, leder av Egede Instituttet 1991-2000, forsker i Stiftelsen Kirkeforskning 1998-2001, leder av Samarbeidsråd for menighet og misjon 1995- og rådgiver i Kirkerådet 2000-.

Prosjekt *Menighet i bevegelse* ønsker å nå ut så langt som mulig. Menigheter, institusjoner og organisasjoner vil bli utfordret konkret til deltagelse. Prosjektets materiale blir formidlet gjennom prosjektets nettsted knyttet til www.kirken.no En fullstendig prosjektpresentasjon foreligger også i hefteform. Enkeltpersoner som er interessert i prosjektet oppfordres til å ta kontakt med prosjektmedarbeider Audhild Kaarstad. E-post: audhild.kaarstad@kirken.no

Adresse: Kirkerådet, Pb. 5913 Majorstua, 0308 Oslo.

Mission dynamics in the local church

Mission dynamics in the local church is a three year project started in the Church of Norway in cooperation with different missionary organisations. The project wants to take seriously that Christians and congregations are living in a post-modern situation with a series of new challenges. We have to analyze the new situation. Hopefully there will emerge some new solutions as to how the congregations may reach out to people today both locally and globally. The project will focus on new values which in turn can lead to new action.

The article describes some salient features in the present conditions for church and mission. We live in a time of constant change. From being at the very center of the cultural and social tradition the Western church is becoming a special interest for the few. Institutional religion is being replaced by private religion. Christian faith is offered as one product among others on the spiritual market. At the same time we are facing a shift of gravity of global Christianity from North to South. The Western church is thus facing a missionary situation among its own people. The good news in all this is that the church today may be able to be what it is supposed to be: A prophetic voice bringing a good message from God both in local and global contexts. Increasing expectations are put upon the congregations. Often however they experience shortcomings in structures and spirituality to encounter the new situation. The article argues for the concept of *missionary congregations* as an important clue.

Noter

- ¹ Teksten er blitt til gjennom arbeidet i en forprosjektgruppe som også besto av Reidar Aasbø, Jan Inge Gundersen, Vebjørn Horsfjord, Audhild Kaarstad, Birger Nygård (Danmark), Bjarte Thorsen og Inger Øybekk. Audhild Kaarstad har laget utkast til innledningen og det engelske resymeet.
- ² Sikter til tidsepoken preget av fremtidsoptimisme, da opplysningstidens moderne verdier og teknikker hadde gjennomslag (ca 1700 - ca 1965).
- ³ Sikter til den nåværende tidsepoken som en "etter (post)-tid" av denne epoken, preget fremfor alt av globalisering (oikumene=den bebodde jord)